

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Анотація. Розглянуто систему контролю діяльності банків в Україні.

Аннотация. Рассмотрена система контроля деятельности банков в Украине.

Annotation. The system of control of banks in Ukraine is considered.

Ключові слова: банк, система контролю діяльності банків, зовнішній контроль, внутрішній контроль, банківський нагляд, аудит.

Однією з вагомих передумов стабільності комерційних банків є існування ефективної системи управління, яка зменшує ризик діяльності комерційних банків, виявляє негативні тенденції розвитку, зловживання та інші порушення чинного законодавства. Саме ці функції виконує контроль, а також такі його форми, як ревізія, аудит і банківський нагляд.

При трансформації національної економіки до ринкових умов контроль у тому стані, у якому він перебував на початку розвитку банківського сектору економіки держави, вже не міг цілком задовольняти вимоги суб'єктів та об'єктів перевірок. Питання контролю діяльності банків знайшли своє відображення у роботах багатьох вчених та практиків, таких як І. Белова, О. Васюренко, Н. Фадейкіна та ін [1 – 3]. Однак більшість дослідників розглядають окремі організаційні аспекти контролю діяльності банків, не акцентуючи особливої уваги саме на визначенні системи контролю діяльності банків в Україні.

Тому питання стосовно визначення системи контролю за діяльністю банків в Україні та її складових є актуальним і своєчасним.

Метою даного дослідження є теоретичне обґрунтування сутності та складу системи контролю діяльності банків. Відповідно до визначеної мети було поставлено такі завдання: надати визначення поняттю "система контролю діяльності банків", визначити основні складові системи контролю діяльності банків в Україні.

У процесі дослідження були використані такі методи: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація.

Система контролю діяльності банків – це сукупність видів контролю діяльності банків, для кожного з яких притаманна своя процедура проведення.

Контроль за діяльністю банків здійснюється як ззовні, так і з середини. Зовнішній контроль включає систему банківського нагляду і регулювання з боку НБУ та зовнішній аудит. Банки підпадають під більш жорстке державне регулювання та нагляд, ніж підприємства.

В Україні згідно із Законом "Про банки і банківську діяльність", а також Законом "Про Національний банк України" функції банківського регулювання та нагляду здійснює НБУ [4]. Терміни "регулювання банківської діяльності" і "нагляд за банківською діяльністю", що є складовими назви однієї з підсистем зовнішнього банківського контролю, досить часто вживаються як синоніми; часом під регулюванням розуміють систему правил і норм, на базі яких організовується діяльність банків, а під наглядом – функції уповноважених органів, котрі коригують роботу банківських установ відповідно до цих норм. Нагляд за банками НБУ та його установами традиційно здійснюють двома методами: безвиїзний (дистанційний, заочний) нагляд; виїзне інспектування банків.

Разом з банківським наглядом зовнішній контроль за банками здійснюється за допомогою зовнішнього аудиту. Зовнішні аудитори можуть надавати свої послуги кілька разів на рік. Обов'язкова ж перевірка фінансової звітності проводиться щорічно, здебільшого наприкінці року, звіт про неї пишеться відразу після початку нового року.

Контроль покликаний забезпечити відповідність діяльності банку поставленим перед ним цілям. Відносно банку він може бути не тільки зовнішнім, але й внутрішнім.

Підсистема внутрішнього контролю банків, у свою чергу, розділяється на акціонерний контроль, внутрішньотехнологічний контроль і внутрішній аудит.

Акціонерний контроль здійснюють акціонери банку шляхом отримання необхідної інформації від його керівництва про результати діяльності установи за звітний період. Рада банку контролює діяльність правління, а ревізійна комісія – фінансово-господарську діяльність банку.

Внутрішньобанківський або внутрішньотехнологічний контроль (така назва відрізняється від тієї, що в Положенні [5], щоб не дублювати назву підсистеми) – перевірка правильності виконання банківських операцій і облікових записів за допомогою конкретних засобів і способів. Іншими словами, це сукупність процедур, які забезпечують дотримання положень внутрішніх та зовнішніх нормативних актів при здійсненні операцій банку та достовірність і повноту інформації [5]. Внутрішньобанківський контроль поєднує у собі бухгалтерський й адміністративний контроль.

Бухгалтерський контроль – це сукупність процедур, що дають змогу забезпечити збереження активів банку та достовірність звітності, що складається службою бухгалтерського обліку на основі даних, отриманих від операційних підрозділів.

Адміністративний (внутрішній) контроль – це сукупність процедур, згідно з якими керівництво банку делегує свої повноваження, зокрема такі: збереження цінностей та активів; безпека працівників банку; ефективність, продуктивність та безпека процедур оброблення інформації.

Внутрішній аудит банку – це незалежна експертиза діяльності аудиторської служби банку для перевірки й оцінки адекватності і ефективності системи внутрішнього контролю та якості виконання зобов'язань робітниками

дієвість здійснення внутрішнього аудиту в банках. Комерційні банки надають звіти про стан внутрішнього аудиту до НБУ два рази на рік [5].

Таким чином, із наведеного можна зробити висновок, що між різними видами системи банківського контролю, що є його складовими, існує тісна взаємодія.

Таким чином, визначено склад системи контролю за діяльністю банків в Україні. Однак не слід її уважати остаточною та безпелеяційною, що обумовлює необхідність у подальших теоретичних розробках стосовно організаційних засад контролю діяльності банків.

Наук. керівн. Кривоноса Т. О.

Література: 1. Банковский контроль и аудит : учебн. пособ. / Н. В. Фадейкина, Е. К. Болгова, М. Н. Скурихин, и др. ; под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. Н. В. Фадейкиной : Сибирский институт финансов и банковского дела. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 496 с. 2. Васюренко О. В. Облік і аудит у банках : навч. посібн. / Васюренко О. В. – К. : Знання, 2008. – 325 с. 3. Організація контролю в банку : навч. посібн. / укл. І. В. Белова. – Суми : Університетська книга, 2009. – 302 с. 4. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 5. Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджене Постановою Правління НБУ від 20.03.1998 р. № 114 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.